

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 316.485.26-054.73(437.4:497.433)"1914/1915"

Prejeto: 19. 8. 2016

Tomasz Pudłocki

Dr. hab., professor associate in the Institute of History, Jagiellonian University in Kraków, Poland,
ul. Szuwarowa 6/30, PL – 30-384 Kraków
E-mail: tomaszpudlocki@hoga.pl

In the time of forced evacuation of the Galician people.**Rev. Dr. Jan Trznadel in Styria***ABSTRACT*

One of the people who decided to leave Galicia in the late autumn of 1914 was Reverend Doctor Jan Trznadel (1860–1920), a Roman Catholic catechist who taught in the I Gymnasium with Polish as the language of instruction in Przemyśl. He wrote some memories of his wartime wandering, published in two series of articles in the local Catholic periodical "Echo Przemyśkie" in 1916. This excellent source not only describes what happened to the author but it is also a good case study of the fates of average inhabitants of Galicia forced to emigrate in the years 1914–1915. Most of his time Trznadel spent in Reichenburg, but also refers to other places where Galicians were places such as: Lichtenwald (Sevnica), Gurkfeld (Krško) and Rann (Brežice). Rev. Trznadel's memories are part of the series of recollections which the "Echo..." published during the Great War, including texts by soldiers, priests and local intellectuals of both sexes.

KEY WORDS

Rev. Jan Trznadel, Reichenburg, Styria, WW1, Refugees, Galicia

*IZVLEČEK***ČAS PRISILNIH EVAKUACIJ PREBIVALCEV GALICIJE. ČASTITI DR. JAN TRZNADEL NA ŠTAJERSKEM**

Med tistimi, ki so v pozni jeseni leta 1914 sklenili, da zapustijo Galicijo, je bil tudi duhovnik dr. Jan Trznadel (1860–1920), rimskokatoliški katehet, ki je v poljskem jeziku poučeval na Prvi gimnaziji v Przemyślu. Trznadel je napisal nekaj spominov na svoje medvojnje poti, ki jih je lokalni katoliški časnik »Echo Przemyśkie« leta 1916 objavil v dveh nizih člankov. Ta prvovrstni vir ne ponuja le opisov dogodkov, ki so zaznamovali avtorjevo življenje v begunstvu, temveč tudi izvrstno študijo primera usod običajnih prebivalcev Galicije, ki so bili v obdobju 1914–1915 prisiljeni zapustiti svoje domove. Trznadel je večino časa preživel v Rajhenburgu (Brestanica), poleg tega pa omenja še vrsto drugih krajev, kamor so nastanili begunci iz Galicije, na primer: Sevnica, Krško in Brežice. Spomini duhovnika Trznadela so del niza spominskih besedil, ki so bila med Veliko vojno objavljena v časniku »Echo Przemyśkie« skupaj z besedili vojakov, duhovnikov ter lokalnih intelektualov in intelektualcev.

KLJUČNE BESEDE

duhovnik Jan Trznadel, Rajhenburg (Brestanica), Štajerska, prva svetovna vojna, begunci, Galicija

Rędzński, Kazimierz: *Szkolnictwo galicyjskie na uchodźctwie wojennym (1914–1918)* [Galician schools during WWI exile years, 1914–1918]. Częstochowa: Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, 2008.

Rocznik Przemyski 1922, vol. 3, p. 59.

Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis diocesis rit. lat. Premisliensis pro Anno Domini 1909. Premislae, 1908.

Sprawozdanie c.k. Gimnazjum w Jasle za rok szkolny 1878 [Report of the Royal-Imperial Gymnasium in Jasło for the school year 1878]. Jasło 1878; Ibidem for the year 1879; Ibidem for the year 1880; Ibidem for the year 1882; Ibidem for the year 1883; Ibidem for the year 1884.

Sprawozdanie Dyrekcji c.k. Gimnazjum w Przemyslu za rok szkolny 1905 [Report of the Director of the Royal-Imperial Gymnasium in Przemyśl for the school year 1905]. Przemyśl, 1905.

Sprawozdanie Dyrekcji c.k. Gimnazjum z wykładowym językiem polskim w Przemyslu za rok szkolny 1915/16 [Report of the Director of the Royal-Imperial Gymnasium in Przemyśl with Polish as the language of instruction for the school year 1915/16]. Przemyśl, 1916.

Sprawozdanie Wydziału Stowarzyszenia Opieki nad Młodzieżą w Przemyslu za czas od 25 stycznia 1918 do 31 stycznia 1919 [Report of the Department of the Society for the Care of Youth in Przemyśl for 25 Jan 1918–31 Jan 1919]. Przemyśl: Nakład własny, 1919.

Szal, Adam: Czasopismo "Echo Przemyskie" (1896–1918) ["Przemyśl Echo" weekly, 1896–1918]. *Premisla Christiana*, vol. 2, 1988/1989.

Tomasik, Wojciech: *Inna droga. Romantycy a kolej* [A different path. Romantics and railway]. Warszawa: Fundacja Akademia Humanistyczna & Instytut Badań Literackich PAN. Wydawnictwo, 2012.

Trznadel Jan: Ze wspomnień uchodźcy wojennego [Extract from the memoirs of the refugee]. *Echo Przemyskie* Y. 21: 1916, no. 21 of 12 III, p. 2–3, no. 22 of 16 III, p. 2–3, no. 23 of 19 III, p. 2–3, no. 25 of 26 III, p. 2, no. 26 of 30 III, p. 2, no. 29 of 9 IV, p. 2, no. 30 of 13 IV, p. 2, no. 34 of 27 IV, p. 2, no. 34 of 27 IV, p. 2, no. 35 of 30 IV, p. 2, no. 36 of 4 V, p. 2, no. 37 of 7 V, p. 2, no. 38 of 11 V, p. 2, no. 39 of 14 V, p. 2).

Trznadel, Jan: W klasztorze OO. Trapistów i Kartuzów [In the Monastery of Trappists and Carthusians]. *Echo Przemyskie* Y. 21: 1916, no. 3 of I 1916, p. 2–3, no. 4 of 13 I, p. 2–3, no. 5 of 16 I, p. 2–3, no. 6 of 20 I, p. 2–3, no. 7 of 23 I, p. 2–3.

Wais, Kazimierz: *Wspomnienia z pierwszego roku wojny światowej* [Memoirs from the first year of the Great War]. Lwów: Nakładem Redakcji, 1930.

Zakrzewska, Wanda: *Oblężenie Przemysła roku 1914–1915. Z przeżytych dni* [The siege of Przemyśl in

1914–1915. Experienced days]. Lwów: Nakładem autorki, 1916.

NEWSPAPERS

Echo Przemyskie [Przemyśl Echo], 1903–1907, 1910, 1912, 1918.

Gazeta Lwowska [Lviv Newspaper], 1918.

Kronika Diecezji Przemyskiej [The Chronicle of the Przemyśl Diocese], 1906, 1907.

Słowo Polskie [Polish Word], 1906.

Sprawy Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych [The Matters of the Association of Higher Education Instructors], supplement to *Muzeum*, 1908, 1913.

Ziemia Przemyska [Przemyśl Land], 1920.

P o v z e t e k

Čas prisilnih evakuacij prebivalcev Galicije. Častiti dr. Jan Trznadel na Štajerskem

Med tistimi, ki so v pozni jeseni leta 1914 sklenili, da zapustijo Galicijo, je bil tudi duhovnik dr. Jan Trznadel (1860–1920), rimskokatoliški katehet, ki je v poljskem jeziku poučeval na Prvi gimnaziji v Przemyslu. Trznadel je napisal nekaj spominov na svoje medvojne poti, ki jih je lokalni katoliški časnik *Echo Przemyskie* leta 1916 objavil v dveh nizih člankov. Ta prvovrstni vir ne ponuja le opisov dogodkov, ki so zaznamovali avtorjevo življenje v begunstvu, temveč tudi izvrstno študijo primera usod običajnih prebivalcev Galicije, ki so bili v obdobju 1914–1915 prisiljeni zapustiti svoje domove. Čeprav je Trznadel večino časa preživel v Rajhenburgu (Brestanica), v svojih pisanjih omenja tudi druge kraje, kamor so nastanili begunce iz Galicije, na primer Sevnico, Krško in Brežice, prav tako pa je obiskal trapistovski samostan Marije Zvezde v Bosni.

Spomini duhovnika Trznadela predstavljajo dragocen vir, saj se dotikajo številnih vidikov vsakdanjega življenja v begunstvu in razkrivajo avtorjevo pretanjeno sposobnost opazovanja. Poleg tega je avtor obdobje okupacije trdnjave Przemyśl preživel v krajih, ki so se običajnim Galičanom zdeli tuji in so tja le redko zašli. Ravno zato je morda z uredništva časnika *Echo Przemyskie* prejel povabilo, naj svoja opažanja deli z njihovimi bralci. Do tedaj je namreč za cerkvena reda trapistov in kartuzijancev v slovenskih in bosanskih samostanih slišal le redkokateri od njegovih rojakov. V maniri, ki je bila precej značilna za devetnajsto stoletje, se je Trznadel posvetil motivom poljskega begunstva, pri čemer je nizal številne primerjave predvsem med delovanjem slovenskih in

poljskih duhovnikov. Čeprav pri pisanju ni presojal nikogar od njih, se bralec ne more znebiti občutka, da sta nanj izjemen vtis naredili pastoralna vnema duhovnikov iz Rajhneburga ter poslovna žilica slovenskih in bosanskih trapistov. Omenil je tudi pomoč, ki so jo šlezijski Poljaki nudili siromašnim otrokom, ki so bili pogosto prepuščeni sami sebi. Trznadel je s svojimi opaznanji na romanesken način osvetlil težave, s katerimi so se vsakodnevno srečevali begunci (težavno potovanje, pomanjkanje dela, lakota). Zavoľjo zanimive vsebine in barvitęga jezika njegovih besedil ga je po objavi prvega niza člankov časnik povabil, naj napiše še enega. Niza se med seboj dopolnjujeta, pri čemer se drugi v kronološkem smislu pogosto uvršča pred prvega.

Spomini duhovnika Trznadela so del niza spominskih besedil, ki so bila med Veliko vojno objavljena v časniku *Echo Przemyskie* skupaj z besedili vojakov, duhovnikov ter lokalnih intelektualcev in intelektualcev. Med članki, ki se med seboj razlikujejo po dolžini in kakovosti, so spomini duhovnikov pomemben zgodovinski vir, saj odpirajo podroben vpogled v vsakdanje življenje v času Velike vojne in odnos, ki so ga ljudje tedaj gojili do vere. Velja poudariti, da spomini duhovnika Trznadela niso edini zgodovinski vir o poljsko-slovenskih povezavah na začetku 20. stoletja. Kljub temu pa so verjetno edini vir te vrste, ki posreduje tako natančen opis slovenskega podeželja v času prve svetovne vojne.